

УДК 069:929:75.021.32-035.676.332.2](477-25)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-19>

Світлана ДОЛЕСКО

докторка філософії з образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, доцентка кафедри мистецтвознавчої експертизи, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, вул. Лаврська, 9, м. Київ, Україна, 01015

ORCID: 0000-0001-6702-5606

Бібліографічний опис статті: Долеско, С. (2024). Акварелі Аркадія Зернецького та виставка «Рідне місто. Київ 60-х» у Національному музеї «Київська картинна галерея»: меморіальний аспект. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 142–152, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-19>

АКВАРЕЛІ АРКАДІЯ ЗЕРНЕЦЬКОГО ТА ВИСТАВКА «РІДНЕ МІСТО. КИЇВ 60-Х» У НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЇ «КИЇВСЬКА КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ»: МЕМОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто акварельні твори видатного київського художника, архітектора й педагога Аркадія Зернецького (1932–1968) з видами Києва 1960-х рр. та їхнє представлення на широкий загал музейними засобами в сучасний період. **Мета статті** – проаналізувати меморіальну складову виставки акварельного живопису Аркадія Зернецького «Рідне місто. Київ 60-х», проведеної у 2023 р. у Національному музеї «Київська картинна галерея». Методологічна основа статті сформована з врахуванням мети дослідження й складається з культурно-історичного методу, мистецтвознавчого аналізу, іконографічного методу та узагальнення. **Наукові новизни** дослідження полягає у введенні в науковий обіг даних біографії Аркадія Зернецького, художньо-стилістичні та сюжетні доміанти його творчої діяльності, розглянути персональну посмертну виставку як спосіб привернути увагу громадськості до митця, який засобом акварельного живопису зберіг для прийдешніх поколінь київські види, що зазнали видозмін в подальшому. **Висновки.** У статті проаналізовано творчо-науковий шлях Аркадія Зернецького, представника когорти вітчизняних архітекторів середини ХХ століття, які у своїй практиці виняткового значення надавали академічній художній базі (зокрема й основам акварельного живопису). Встановлено взаємозв'язок його діяльності як архітектора й обдарованого художника-аквареліста. Виділено основну лінію його акварельного живопису – міського пейзажу. А саме, зображення міського ландшафту Києва, де митець народився й прожив майже все життя. Проаналізовано ряд акварелей та визначено такі основні ознаки авторської художньої манери, як ліризм та делікатність формотворення, осмислення об'єкта архітектури як композиційного центру, взаємозв'язок із навколишнім середовищем, робота у різних техніках акварельного живопису. Наголошено на значенні проєкту «Рідне місто. Київ 60-х» для популяризації художнього спадку Аркадія Зернецького та привернення уваги містян до образу Києва в його акварелях. Встановлено, що вони є цінними історичними джерелами, що містять дані про Київ 1960-х рр. та дозволяють простежити видозміни міського середовища у порівнянні з сучасністю.

Ключові слова: акварельний живопис, міський ландшафт, художня виставка, архітектура Києва, київський митець.

Svitlana DOLESKO

PhD of Fine art, Decorative Art, Restoration, Associate Professor at the Department of Art Expertise, National Academy of Culture and Arts Management, 9 Lavrska Str., Kyiv, Ukraine, 01015

ORCID: 0000-0001-6702-5606

To cite this article: Dolesko, S. (2024). Akvareli Arkadiia Zernetskoho ta vystavka «Ridne misto. Kyiv 60-kh» u Natsionalnomu muzei «Kyivska kartynna halereia»: memorialnyi aspekt [Watercolors by Arkadii Zernetskyi and exhibition «Home Town. Kyiv of the 60s» at the National Museum “Kyiv Art Gallery”: a memorial aspect]. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 142–152, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-19>

WATERCOLORS BY ARKADII ZERNETSKYI AND EXHIBITION «HOME TOWN. KYIV OF THE 60S» AT THE NATIONAL MUSEUM «KYIV ART GALLERY»: A MEMORIAL ASPECT

The article studies watercolor works by prominent Kyiv artist, architect and teacher Arkadii Zernetskyi (1932–1968) depicting Kyiv of the 1960s and presentation of these works to the general public using museum means in the modern period. The purpose of the article is to analyze the memorial component of the exhibition of watercolor paintings by Arkadii Zernetskyi «Home Town. Kyiv of the 60s» held in 2023 at the National Museum «Kyiv Art Gallery». The methodological basis of the article is formed taking into account the purpose of the study and consists of cultural and historical method, art review, iconographic method and generalization. The scientific novelty of the study is to introduce into scientific circulation the information about Arkadii Zernetskyi's biography, artistic, stylistic and narrative dominants of his creative activity, to consider a personal posthumous exhibition as a way to draw public attention to the artist who preserved Kyiv views that have undergone modifications in the future for subsequent generations through watercolor paintings. Conclusions. The article analyzes the creative and scientific path of Arkadii Zernetskyi, a representative of the cohort of national architects of the mid-twentieth century, who in their practice laid exceptional emphasis to the academic artistic base (including the principles of watercolor painting). The interrelation of his activity as an architect and a gifted watercolorist has been established. The main line of his watercolor painting, an urban landscape, has been distinguished. Namely, depiction of urban landscape of the city of Kyiv, where the artist was born and lived almost all his life. The article analyzes a number of watercolors and identifies main features of the author's artistic style, such as lyricism and delicacy of forms, comprehension of the piece of architecture as a compositional center, interrelation with the environment, work in various watercolor painting techniques. The article points out to the importance of the project «Home Town. Kyiv of the 60s» for popularizing the artistic heritage of Arkadii Zernetskyi and drawing attention of citizens to the image of Kyiv in his watercolors. It has been established that they are valuable historical sources containing information about Kyiv of the 1960s and allow us to track changes in urban environment as compared to the present.

Key words: watercolor painting, urban landscape, art exhibition, architecture of Kyiv, Kyiv artist.

Актуальність проблеми. Київ 2020-х рр. своїм архітектурним ландшафтом та менталітетом місцевого населення кардинально відрізняється від Києва 1960-х рр. Однак «портрет» міста, у якому столітті він би не писався, завжди буде упізнаваний своїми архітектурними пам'ятками, історичними місцевостями чи красвидами. Тим паче коли візуальний образ міста перебуває під пильною увагою художника з архітектурною освітою, яка виховує вміння відчувати цілісність міського простору, акцентуючи на домінантах, і, за сюжетно-композиційної потреби, виводить на перші ролі природний ландшафт. Харизматичний образ Києва середини ХХ століття задокументував у своїх акварелях Аркадій Зернецький (1932–1968) – архітектор, викладач та художник. Його Київ – післявоєнне місто, яке принішкло перед кроком у стрімкий вихор урбаністики, воно прекрасне величчю старовинних храмів, скромністю дерев'яної малоповерхової забудови, свободою ще не забудованих природних ландшафтів.

Оскільки роботи митця зберігаються в родинній колекції, то саме діяльність музейних інституцій із проведення змінних меморіальних виставок є рідкісною можливістю їхнього оприлюднення та ознайомлення киян із минулим свого міста й постаттю видатного земляка, який створив ці міські акварельні хроніки. У цьому

ракурсі виокремлено проєкт «Рідне місто. Київ 60-х», організований у 2023 р. в Національному музеї «Київська картинна галерея» та який не був досліджений дотепер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аркадій Зернецький належав до когорти архітекторів із фундаментальною базою підготовки, яка передбачала першокласне володіння основами академічного рисунка, живопису, законами формотворення, композиції та кольорознавства. Це питання актуалізувала В. Григор'єва, доцент Одеської державної академії будівництва та архітектури, у своїй статті «Використання новітніх акварельних матеріалів у художній підготовці архітекторів» (2021). Вчена зауважила, що для майбутніх діячів архітектурної справи саме акварель є традиційною технікою образотворчого мистецтва, оскільки є панівною у «...формуванні кольорового бачення студента, розвитку його навичок у виборі гармонійних співвідношень плям у проєктному ескізі» (Катаєва, 2023, с. 59). Безумовно, така фахова думка дозволяє оцінити Аркадія Зернецького не лише як обдарованого аквареліста, а й висококваліфікованого фахівця містобудівної справи, де один аспект взаємопов'язаний з іншим. Проте міський пейзаж майже не досліджений в українському мистецтвознавчому дискурсі хоча й достатньо пре-

зентований у традиційному живописі (Блудов, 2020). Окремі аспекти міського пейзажу розглянуто в контексті одеської плернерної школи (Савицька, 2024) та у практиках художників Івано-Франківщини (Осадца, 2020), що свідчить про важливість збереження пам'яті міста у його архітектурному розвитку (Юрик, 2015).

Наукова проблема дослідження полягає у відсутності наукових публікацій присвячених особистості Аркадія Зернецького – як художника, так і архітектора й викладача в українському мистецтвознавчому дискурсі. Відсутні навіть ті дослідження, де митець згадувався б опосередковано. Дана стаття спрямована на усунення цього прикрого факту, враховуючи його зусилля як аквареліста для збереження неповторного міського середовища Києва середини ХХ століття, яке видозмінювалось із кожним наступним десятиліттям. Тож, із даної теми наявні лише нечисленні матеріали в мережі Інтернет: стислі біографічні довідки й нариси-присвяти постаті Аркадія Зернецького, пресрелізи та поодинокі репортажі виставкових проєктів, організованих задля його вшанування. **За мету статті** був визначений аналіз меморіальної складової виставки акварельного живопису Аркадія Зернецького «Рідне місто. Київ 60-х», проведеної у 2023 р. в Національному музеї «Київська картинна галерея».

Виклад основного матеріалу дослідження. Київ був рідним містом Аркадія Зернецького, який народився тут у 1932 р. Навчався на архітектурному факультеті Київського інженерно-будівельного інституту (нині Київський націо-

нальний університет будівництва і архітектури), де після випуску в 1956 р., розпочав викладацьку діяльність на кафедрі рисунка та живопису. У 1962 р. отримав членство в Спілці архітекторів УРСР. У 1967 р. блискуче захистив дисертацію на тему «Питання композиційної роботи з живопису у вищій архітектурній школі». Аркадію Зернецькому було присвоєно ступінь кандидата архітектури. Митець помер в 1968 р. у віці 35 років, за життя здобувши славу талановитого художника, викладача, музиканта-скрипаля, співака та спортсмена.

Працював у техніці акварелі та гуаші, ствердився в жанрі натюрморту й пейзажу. За словами його друга, Юрія Хімича (художника та колеги по кафедрі в Київському інженерно-будівельному інституті), Аркадій Зернецький був ерудитом та фаном своєї справи: «Кожна його робота була просякнута ліризмом. Всі його роботи, чи архітектурні, чи просто краєвиди, дихають цим настроєм, навіюють споглядаючи, навіть, мрії... і не залишають глядача байдужим. Це притаманно дійсно природженому художнику, а не фіксатору. Найбільш йому притаманні мотиви, які зображують нашу Лавру, наш стародавній і вічно молодий Київ» (Акварелі Аркадія Зернецького, 2014).

Акварель «Києво-Печерська лавра» (рис. 1), створена художником в 1956 р., є панорамним видом правого та частково лівого берега Дніпра, на той час іще не забудованого новими мікрорайонами, яким ще кілька десятиліть залишалось чекати свого часу. Робота виконана в змішаній техніці, де задній план виведений технікою «а

Рис. 1. А. Зернецький «Києво-Печерська лавра». Папір, акварель (1956)

ла прима», а ущільнений передній план з лаврськими спорудами як композиційним центром досягнуто лесуванням. Вікова велич християнської святині проглядається в монументальних формах церковних куполів, яких Аркадій Зернецький наділив роллю домінант. Крупнозерниста фактура паперу й землісті тони насичують сюжет віянням попередніх епох. Загалом, Київ у його акварелях постає містом без урбаністичних нашарувань, яке дещо ностальгує за минулими століттями, де величні споруди, а не обсяг чи ритм міського ландшафту вказували на його винятковість.

Інша акварель, на якій художник зобразив ще один легендарний об'єкт Києва, Кирилівську церкву (рис. 2), виконана в етюдній манері, в єдності яскравих і приглушених кольорів, із застосуванням прийому стафажу (схематичного зображення постатей містян). Професійне чуття архітектора знову проявилось у формуванні композиційного центру саме на храмовій споруді. У даному випадку – на неквапливій реконструкції фасаду церкви, яка в кінці XIX століття пережила важливий реставра-

ційний етап. Загальний емоційний фон роботи такий же неспішний та напрочуд ліричний. Цього настрою додає небесна блакить із розмашисто промальованими хмарами, які дбайливо огорнули собою місто.

Саме так і проявлявся Аркадій Зернецький – майстер акварельних міських хронік, який не відділяв архітектуру від загального ритму життя мешканців та завжди надавав увагу естетиці довколишньої природи. У його творчій манері вона майже ніколи не виконувала роль інструменту для досягнення контрасту й посилення емоційності роботи. Аркадій Зернецький, навпаки, уникав цього, оскільки керувався принципом єдності всіх структур міського середовища.

У тому ж 1957 р. художник зафіксував для прийдешніх поколінь сцену реставрації це одного визначного архітектурного об'єкта – Свято-Михайлівського Видубицького чоловічого монастиря (рис. 3). Тут вбачається явний

Рис. 2. А. Зернецький «Реконструкція Кирилівської церкви в Києві».
Папір, акварель (1957)

Рис. 3. А. Зернецький «Реставрація Видубицький монастир».
Папір, акварель (1957)

професійний інтерес: зробити наголос на тогочасному відновленні київських архітектурних доміант. Яскрава тональність роботи та досконале володіння основами світлотіньових ефектів викликає оптимістичні ноти при перегляді роботи. Адже не варто забувати, що митець зображав повосенний Київ, який тільки-но почав відновлюватись після фашистських бомбардувань, свідомого знищення радянськими військами історичного обличчя центральних районів міста й понад двох років окупації.

Значна частка акварелей Аркадія Зернецького є плерними етюдами, в яких великого значення надавав діалогу природного й архітектурного ландшафту. Художник любив подорожувати. Зокрема, побував у Карпатах, на півночі СРСР, де вдосконалював свій хист аквареліста, часто засобом етюдних замальовок. Особливо йому імпонували пам'ятки дерев'яної архітектури. Аркадій Зернецький аналізував їхні конструктивні особливості як архітектор-професіонал, акцентував у своїх роботах на вмінні народних зодчих вписувати їх у довколишній ландшафт. З часом планував створити серію робіт, присвячену різновидам архітектурних споруд і побуту давніх слов'ян, проте цей задум залишився нереалізованим.

Після смерті талановитого діяча мистецтва й архітектурної освіти, його твори зберігаються в родинній колекції його нащадків, деякі знаходяться в українських і зарубіжних музейних та галерейних збірках, приватних колекціях. У 2000-х рр., зусиллями його сина, Федора Зернецького (колекціонера, мистецтвознавця, мецената, архітектора, власника Аукціонного дому «Епоха») (Федір Зернецький, 2017), відбулось кілька масштабних меморіальних виставкових проєктів, концепція кожного з яких будувалась на представленні київського циклу акварелей Аркадія Зернецького.

Так, у 2005 р. в Національному заповіднику «Софія Київська» організовано посмертну персональну виставку його творів, а у 2014 р. в Музеї історії міста Києва проведено проєкт «З любов'ю до рідного краю», де експонувались картини Аркадія Зернецького з київського циклу, виконані в техніці акварелі й гуаші (Акварелі Аркадія Зернецького, 2014).

Світлана Гловак, представниця Музею історії міста Києва, коментуючи хронологічну приналежність та художню цінність живопису

Аркадія Зернецького, зауважила, що митець творив у пік розвитку акварельного живопису й належав до того покоління художників, якому була притаманна фундаментальність і серйозний підхід до справи. Музейниця привернула увагу до проблеми адаптації традиційних акварельних технік у сучасному артсередовищі: «Акварель сьогодні в класичному розумінні відходить. Це дуже тонкий вид мистецтва, який вимагає значної майстерності. Щоб написати картину аквареллю, потрібно, щоб рука не помилилася... Сьогодні акварельних полотен майже немає. Люди поспішають жити і мало віддають часу відточенню художньої майстерності. Але художники все-одно мріють, що школа акварелістів відродиться» (Виставка акварелі, 2014).

У 2023 р. Національний музей «Київська картинна галерея» підтримав організаторську ініціативу Федора Зернецького щодо проведення виставки, яка виконала б подвійну місію – стала присвятою його батькові та місту, в якому той свого часу реалізувався в мистецтві та професії – «Рідне місто. Київ 60-х» (рис. 4).

До проєктної групи увійшли представники музею Олена Боримська, Олександра Кабакова, Олександр Кухар, Олександра Рижова, Ірина Хоменко та Анастасія Швидюк (Рідне місто, 2023). Дизайн експозиції розробила Маліка Умарова. За словами музейників, цей проєкт став справжньою мандрівкою в минуле та можливістю відвідувачам подивитись на знайомі київські місця й побачити, який вигляд вони мали в 1960-х рр. (Музейний проєкт, 2023). Експонувались і окремі роботи, виконані в техніці гуаші (рис. 5), до якої художник звертався в останні роки життя. Окрім київських міських замальовок, відвідувачам запропонували

Рис. 4. Афіша виставки «Рідне місто. Київ 60-х» (2023). Національний музей «Київська картинна галерея», м. Київ

Рис. 5. Фрагмент експозиції виставки «Рідне місто. Київ 60-х» (2023). Національний музей «Київська картинна галерея», м. Київ

ознайомитись із баченням романтики природи в його пейзажах.

Проте передусім виставка, яка спричинила значний резонанс в артпросторі, виконала особливу місію: заявила про Аркадія Зернецького як про одного з найвидатніших хронікерів візуального образу міста середини ХХ століття. Музейники, анонсуєючи проєкт, наголосили, що він завжди залишався архітектором: «...Митець ретельно вивчав у природі пам'ятки архітектури, змальовував ландшафти, удосконалюючись у передачі краси природних явищ

в усі пори року... Знайомі місцини Києва, природне розмаїття України в їх мінливості – усе це знайшло своє місце в експозиції у нашому музеї» (Музейний проєкт, 2023).

Експоновані роботи промовисто засвідчили про ще одну грань таланту Зернецького-аквареліста (Катаєва, 2023). Це його здатність показувати одні й ті ж міські райони чи окремі споруди в різній колірній гамі та навіть художній манері. Так, дві акварелі, на яких зображені панорами історичного Подолу, кардинально відрізняються. Робота від 1952 р. (рис. 6) є зраз-

Рис. 6. А. Зернецький «Поділ». Папір, акварель (1952)

ком етюдної традиції, виконана в реалістичній манері й спокійних прозорих тонах, де дрібними мазками вкотре досягнуто ефекту статичності. Аркадій Зернецький ніби наголошує, що сила і краса Києва прихована в його просторах і мінливості ландшафтів.

Друга робота, створена в 1960 р. (рис. 7) натякає на спроби художника звертатись до імпресіоністичної манери. Ця подільська панорама, як і сама місцина, надзвичайно колоритна, яскрава, де насичені колірні плями уособлюють темперамент вулиць, окремих будівель, ярмарків, неповторних подільських типажів, про які навіть на початку XXI століття ходять легенди. Враховуючи, що ці роботи відділяє восьмирічний проміжок часу, вони переконливо свідчать про бажання Аркадія Зернецького розвиватись та експериментувати. Незмінною була лише безмежна любов та повага художника до рідного міста, настільки делікатно й турботливо він зображав його.

Митцю вдавалось уникнути прикрашання реальності там, де це було зайвим. Напри-

клад, акварель «Боричів Тік» (рис. 8), в якій любовно виписані деталі старих фасадів будинків (вкотре будівлі є центром композиції, зміщеним від центру) та не зовсім охайних околиць вулиці, які давно чекають на увагу людських рук. Тьмяна сіро-зелено-коричнева гама кольорів працює на користь багатогранної атмосфери цієї місцевості. Аркадій Зернецький цією роботою зберіг для «альбому пам'яті» киян трансформацію Боричевого Току – вулиці, яка в 1960-х рр. перебувала на шляху від робітничого осередку до богемного культурно-мистецького простору, яким вона є нині.

Ще одна виставкова робота, «Весняна набережна» (рис. 9), сповнена пастельної естетики, наводить на думку про Київ як місто, яке ще не поборолو цілковито природний ландшафт, в якому воно виникло. Дніпро, на якому вже зрушив лід і де тане сніг на берегах, все ще могутніший за велич магістралей та багатоповерхівок, які будуть стрімко линути вгору вже

Рис. 7. А. Зернецький «Поділ. Панорама». Папір, акварель (1960)

Рис. 8. А. Зернецький «Боричів Тік». Папір, акварель (1956)

Рис. 9. А. Зернецький «Весняна набережна». Папір, акварель (1956)

через кілька десятиліть. А поки-що все-таки керує природа, а не людина.

Аркадій Зернецький вмів «зчитувати» атмосферу окремих міських територій, був напрочуд уважним до характеру та значення для киян окремих споруд, вулиць чи цілих місцевостей. Тож, не випадково з'явилась акварель «Андріївська церква» (рис. 10). Своєю монохромністю вона кардинально відрізняється від попередніх робіт. Хоча й тут простежується чітке дотримання художником розроблених ним же правил. Таких як, детально прорисована архітектурна композиційна домінанта легендарного Андріївського узвозу (контрастована світло-сірим кольором на багатшаровому чорно-сірому тлі), плавно з'єднана з природним середовищем. Це є наголосом на топографічній та архітектурній

правдивості, якої Аркадій Зернецький завжди дотримувався неухильно.

Висновки. У статті вперше в українському мистецтвознавстві наголошено на винятковому значенні творчої спадщини Аркадія Зернецького, архітектора, педагога й талановитого художника-хронікера київських видів 1960-х рр. Привернуто увагу до меморіального виставкового проєкту «Рідне місто. Київ 60-х», проведеного в Національному музеї «Київська картинна галерея» з ініціативи його сина Федора Зернецького, колекціонера, мистецтвознавця й мецената.

Аналіз восьми його акварелей, представлених в експозиції, дав змогу оцінити їх як такі, які виконані на високому професійному рівні. Вони містять ознаки яскраво вираженої автор-

Рис. 10. А. Зернецький «Андріївська церква». Папір, акварель

ської манери та зберегли для сучасних киян і гостей міста ностальгійно-ліричний образ Києва середини ХХ століття. Хоч він і дещо контрастує з урбанізованим міським ландшаф-

том початку ХХІ століття, проте унаочнює факт збереження визначних архітектурних об'єктів та їхнього виняткового значення для містян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акварелі Аркадія Зернецького у Музеї історії Києва. *Art Ukraine*. URL: <https://artukraine.com.ua/n/akvareli-arkadiya-zerneckogo-u-muzei-istorii-kiyeva> (дата звернення: 24.07.2024).
2. Блудов А. Особливості концептуального підходу сучасних українських художників у жанрі міського пейзажу. *Українська академія мистецтва*, 2020. № 29. С. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.33838/naoma.29.2020.22-29>
3. Виставка акварелі Аркадія Зернецького. *Політика. Право. Життя*. URL: https://www.pollawlife.com.ua/2014/05/blog-post_26.html?m=0 (дата звернення: 25.07.2024).
4. Григор'єва В. Б. Використання новітніх акварельних матеріалів у художній підготовці архітекторів. *Стан, проблеми та перспективи розвитку сучасних міст* : мат.-ли. Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : ОДАБА, 2021. С. 59–61.
5. Катаєва К. Київ 1960-х: у столиці представили ліричні роботи Аркадія Зернецького. *Вечірній Київ*. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/87188/> (дата звернення: 24.07.2024).
6. Музейний проєкт «Рідне місто. Київ 60-х» Аркадій Зернецький. *Туристично-культурний хаб «Київ цифровий»*. URL: <https://guide.kyivcity.gov.ua/events/ridne-misto-kiiv-60-h-arkadij-zerneckij> (дата звернення: 24.07.2024).
7. Осадця М. Міський краєвид у живописних практиках художників Івано-Франківщини 1960-80х років: художньо-стильові та образні трансформації. *Вісник КНУКіМ*, 2020. № 42. С. 50–55. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.42.2020.207632>
8. Рідне місто. Київ 60-х. Аркадій Зернецький. *Національний музей «Київська картинна галерея»*. URL: <https://knag.museum/index.php/uk/exhibitions-ua/past-2/105-ridne-misto-kiiv-60-h-arkadij-zerneckij> (дата звернення: 24.07.2024).
9. Савицька О., Любимова О., Інякіна А., Михова Л. Одеса на картинах, або міський пейзаж Одеси. *Архітектурний вісник КНУБА*, 2024. № 29. С. 4–10. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2024.29.4-10>
10. Федір Зернецький про значення колекціонування, його проблеми і перспективи. *UNC.UA*. URL: <https://unc.ua/uk/pochitat/fedor-zerneckiy-o-znachenii-kollekcionirovaniya-ego-problemah-i-perspektivah-42> (дата звернення: 24.07.2024).
11. Юрик Я.М. Пам'ять у міському середовищі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 836. С. 64–71.

REFERENCES:

1. Akvareli Arkadiia Zernetskoho u Muzei istorii Kyieva [Watercolors by Arkadiy Zernetsky at the Museum of the History of Kyiv]. (2014). *Art Ukraine*. Retrieved from <https://artukraine.com.ua/n/akvareli-arkadiya-zerneckogo-u-muzei-istorii-kiyeva> [in Ukrainian].
2. Bludov, A. (2020). Osoblyvosti kontseptualnoho pidkhodu suchasnykh ukrainskykh khudozhnyyiv u zhanri mis'koho peizazhu [Features of the conceptual approach of contemporary ukrainian artists in the genre of urban landscape] *Ukrainska akademiia mystetstva*, 29, 22–29 [in Ukrainian].
3. Vystavka akvareli Arkadiia Zernetskoho [Exhibition of watercolors by Arkady Zernetsky]. (2014). *Polityka. Pravo. Zhyttia*. Retrieved from https://www.pollawlife.com.ua/2014/05/blog-post_26.html?m=0 [in Ukrainian].
4. Hryhorieva V. B. (2021). Vykorystannia novitnikh akvarelynykh materialiv u khudozhnii pidhotovtsi arkhitektoriv [The Use of the Latest Watercolor Materials in the Artistic Training of Architects]. *Stan, problemy ta perspektyvy rozvytku suchasnykh mist* : mat.-ly. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Odesa : ODABA, 2021. S. 59–61. [in Ukrainian].
5. Kataieva K. (2023). Kyiv 1960-kh: u stolytsi predstavly lyrychni roboty Arkadiia Zernetskoho [Kyiv 1960s: lyrical works by Arkady Zernetsky were presented in the capital]. *Vechirniy Kyiv*. Retrieved from <https://vechirniy.kyiv.ua/news/87188/> [in Ukrainian].
6. Muzeinyi proiekt «Ridne misto. Kyiv 60-kh» Arkadii Zernetskyi [Museum project «Hometown. Kyiv the 60s» by Arkady Zernetsky]. (2023). *Turystychno-kulturnyi khab «Kyiv tsyfrovyyi»*. Retrieved from <https://guide.kyivcity.gov.ua/events/ridne-misto-kiiv-60-h-arkadij-zerneckij> [in Ukrainian].
7. Osadtsa, M. (2020). Miskyi kraievud u zhyvopysnykh praktykakh khudozhnyyiv Ivano-Frankivshchyny 1960-80kh rokiv: khudozhno-stylovi ta obrazni transformatsii [Urban landscape in the painting practices of Ivano-Frankivsk region artists, 1960s – 1980s: artistic, stylistic and image transformations]. *Visnyk KNUKIM*, 42, 50–55 [in Ukrainian].

8. Ridne misto. Kyiv 60-kh. Arkadii Zernetskyi [Hometown. Kyiv 60s. Arkady Zernetsky]. (2023). *Natsionalnyi muzei «Kyivska kartynna halereia»*. Retrieved from <https://knag.museum/index.php/uk/exhibitions-ua/past-2/105-ridne-misto-kiiv-60-h-arkadij-zerneckij> [in Ukrainian].
9. Savytska, O. & Liubimova, O., Iniakina, A., Mikhova L. (2024). Odesa na kartynakh, abo miskyi peizazh Odesy [Odessa in paintings, or the urban landscape of Odessa]. *Arkhitekturnyi visnyk KNUBA*, 29, 4–10 [in English].
10. Fedir Zernetskyi pro znachennia kolektsionuvannia, yoho problemy i perspektyvy [Fedir Zernetsky on the importance of collecting, its problems and prospects]. (2017). *UNC.UA*. Retrieved from <https://unc.ua/uk/pochitat/fedor-zernec-kiy-o-znachenii-kollekcionirovaniya-ego-problemah-i-perspektivah-42> [in Ukrainian].
11. Yuruk, Y. (2015). Pamiat u miskomu seredovyshchi [Memory printing and retention in the architectural environment of the cities]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, 836, 64–71 [in Ukrainian].